

Dziuba, Andrzej Franciszek

"Formacja chrześcijańska dziecka w rodzinie w nauczaniu Kościoła (od Leona XIII do Jana Pawła II)", Stanisław Dziekoński, Warszawa 2006 : [recenzja]

Warszawskie Studia Pastoralne 7, 249-254

2008

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ks. STANISŁAW DZIEKOŃSKI, **Formacja chrześcijańska dziecka w rodzinie w nauczaniu Kościoła (od Leona XIII do Jana Pawła II)**, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2006, ss. 619.

Życie osobowe każdego człowieka wymaga ze swej natury wielu różnorodnych odniesień osobowych, tak indywidualnych jak i społecznych czy wspólnotowych. To wiele sfer świadomych czy czasem mechanicznych czy mniej rozeznaczonych relacji. One stanowią bardzo ważny element życia ludzkiego.

Szczególnie ważnym wyrazem jest rodzina, składająca się z naturalnych rodziców złączonych stałym węzłem. U chrześcijan budujących na fundamencie sakramentu małżeństwa jest to wspólnota wpisana w Kościół. To specyficzna wspólnota, wręcz komunია osób. Jest ona niepowtarzalnym znakiem relacji międzyludzkich. Nie ma innej wspólnoty podobnej i o takim charakterze.

Wyjątkowym znakiem rodziny jest dziecko. Jest ono fizycznym i przede wszystkim osobowym znakiem rodziny, który tak wiele od niej oczekuje. Przecież to miejsce naturalnego zrodzenia pierwsze, niezbywalne miejsce życia, rozwoju i edukacji, i to wiele szczególnie znaczących lat.

Autor prezentowanej książki jest profesorem Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, wybitnym znawcą w zakresie katechetyki i katechezy. Jest autorem wielu artykułów i książek (m.in. *Wychowanie w nauczaniu Kościoła. Od XIX. do Soboru Watykańskiego II*, Warszawa 2000; *Rozwój wychowawczej myśli Kościoła na przestrzeni ostatnich wieków*, Warszawa 2004).

Omawianą książkę otwiera spis treści (s. 5–7). Z kolei podano wykaz skrótów, tak dokumentów Kościoła jak i bibliograficznych (s. 9–13).

Treściowo rozprawę otwiera wstęp (s. 15–30). Całość zasadniczej treści podzielono na trzy obszerne rozdziały, a te z kolei na kilkustopniowe bardziej szczegółowe rozczłonkowania tematyczne.

Pierwszy z rozdziałów opatrzony został tytułem: *Podstawy misji wychowawczej rodziny* (s. 31–227). Autor wskazuje najpierw na prawo naturalne, które wskazuje, że rodzice są pierwszymi wychowawcami dziecka, a jednocześnie i podstawową wspólnotą wychowawczą. Drugi argumentem jest sakrament małżeństwa. Właśnie zrodzenie i wychowanie dzieci ukazane jest jako pierwszorzędny cel małżeństwa, tak naucza *Vaticanum II*. Natomiast nauczanie posoborowe wskazuje, że te zadania są uwieńczeniem miłości małżeńskiej. Wreszcie autor przywołuje charakter eklezjalny tej misji. Znowu tutaj zauważa się ewolucję poglądów poczynając od wyakcentowania prawa Kościoła do wychowania w rodzinie i postrzegania rodziny jako instytucji religijnej socjalizacji dziecka. Natomiast eklezjologia posoborowa wskazuje naprawdę „domowego Kościoła” i widzenie rodziny w kategoriach wspólnoty ewangelizującej.

Wspomaganie osobowo-społecznego rozwoju dziecka to tytuł kolejnego rozdziału omawianej książki warszawskiego katechetyka (s. 229–324). Najpierw konieczna jest obrona prawdy o człowieku, aby dojść do pełnej formacji osobowej. W praktyce to przewyższenie redukcjonizmu i jednocześnie poszukiwanie prawdy o osobie ludzkiej. Z kolei można przejść do formacji do podstawowych wartości życia ludzkiego. W rozwoju dziecka wskazano na przejście od formacji „uczciwego obywatela” do odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym. Wymaga to zwłaszcza respektowania sprawiedliwego porządku społecznego. Winno to pomagać w odkrywaniu powołania do twórczego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społecznym. Wreszcie omówiono formowanie postawy odpowiedzialności za budowanie cywilizacji miłości.

Trzeci rozdział poświęcono tematowi: *Formacja do wiary dojrzałej* (s. 325–544). To najpierw pytania o przejście od moralizmu religijnego do wiary żywej. Podkreślić tutaj trzeba pierwszorzędność kwestii moralnych w formacji religijnej. Więcej trzeba podejmować próby odejścia od moralizmu także w formie religijnej. Na to nakłada się budzenie świadomości wiary i poszukiwanie pomocy w odkrywaniu egzystencjalnych wartości wiary. Z kolei ważnym jest wskazanie na przejście od „sakramentalizowania” do pełnej formacji liturgicznej. Celem formacji chrześcijańskiej są sakramenty i modlit-

wa oraz pełne uczestnictwo w liturgii. Autor wskazał także na korelację modlitwy, sakramentów i życia w formacji liturgicznej. W końcowych fragmentach rozprawy autor wskazuje na przejście od Kościoła – instytucji do Kościoła – komunii. Taka wizja winna prowadzić do formacji do posłuszeństwa Kościołowi oraz do odpowiedzialnego udziału w jego życiu. Wreszcie wskazano na *communio* Kościoła jako niezwykle ważne cel formacji.

Treściowo książkę zamyka zakończenie (s. 545–552).

Od strony formalnej pod koniec zamieszczono bibliografię (s. 553–614). Podzielona ona została na trzy wielkie bloki: 1. Źródła; 2. Opracowania; 3. Literatura. Z kolei źródła podzielono na powszechne nauczanie Kościoła, nauczanie papieskie i dokumenty kongregacji. Szczególnie obszerne jest zestawienie nauczania Jana Pawła II. Natomiast literaturę podzielono na podstawową i pomocniczą.

Książkę zamyka streszczenie w języku angielskim (s. 615–619). Już tutaj trzeba z uznaniem powitać ten zabieg, który choć w namiascie daje szansę wstępnego zapoznania się z zawartością prezentowanego studium.

Monumentalne opracowanie ks. S. Dziekońskiego podejmuje interesujące zagadnienie, które ma stosunkowo szeroką obecność w nauczaniu Kościoła, i to na przestrzeni ponad 100 lat. Nie może bowiem dziwić, że zagadnieniem rodziny jest tak żywo zainteresowane ewangeliczne przesłanie Kościoła. Szczególnie interesujące widzenie jej jako „domowego Kościoła”. Zresztą termin ten z czasem zostaje coraz pełniej rozeznany i w sposób bardziej pogłębiony wyraża dzisiaj jednak ze specyfiką rodziny chrześcijańskiej, zwłaszcza w jej posłudze ewangelizacyjnej.

Podjęta przez ks. S. Dziekońskiego problematyka badawcza stanowi szczególnie ważne zagadnienie rozeznawane w perspektywach postępu wychowawczego ludzkości, a może bardziej precyzyjnie poszczególnej osoby ludzkiej. Nigdy bowiem nie można wychowania traktowania tylko w kategorii antyosobowej, w sensie indywidualnym. Wydaje się oczywistym, że każde dziecko poddawane jest wielopłaszczyznowej i zarazem wielorakiej formacji w etapie prze-

chodzenia swego dzieciństwa, a także – choć w innym wymiarze – w wieku młodzieńczym.

To samo zatem dotyczy także formacji chrześcijańskiej, owego coraz bardziej świadomego wchodzenia w rzeczywistość wiary. Taka formacja ostatecznie jednak, jak wyraźnie wskazuje autor, wpisana jest w specyficzną rzeczywistość Kościoła, pielgrzymującej na ziemi społeczności zbawczej Nowego Przymierza. Nie można jednak dostrzegać jej jako pewnego ograniczenia, ale wręcz przeciwnie, jako szczególnie pozytywny i twórczy dar dla tych procesów wychowawczych. Próba szerokiego ukazania tego fenomenu ukazana została przez autor w interesującej formie oraz treści.

Dobrze, że we wstępie sam autor wyraźnie wskazuje: *Prezentowane publikacja jest próbą zebrania, uporządkowania, analizy i oceny nauki Kościoła na przestrzeni ponad 100 lat, przy czym nie ma ona charakteru ściśle historycznego. Jej celem jest ukazanie źródeł katolickiego spojrzenia na chrześcijańska formację dziecka w rodzinie, a następnie przybliżenie przyczyn i warunków rozwoju myśli Kościoła w omawianym zakresie. Ujęcie takie pozwoli między innymi wydobyć elementy wyjaśniające chrześcijańską formację dziecka w rodzinie kreślą we współczesnym nauczaniu Kościoła. Niniejsze opracowanie ma również przyczynić się do pogłębienia refleksji skoncentrowanej wokół katechezy rodzinnej* (s. 30). To śmiałe i odważne zadanie, które zostało wypełnione w interesujący oraz godny uwagi sposób.

Autor wyraźnie ukazuje, dowodząc na kartach książki, iż zaproponowany tytuł w pełni odpowiada omawianej rzeczywistości. Faktycznie rodzina ma do spełnienia szczególne zadanie wychowawcze, który także dotyczy formacji chrześcijańskiej. Jest to funkcja, której nikt nie jest w stanie spełnić w stopniu tak satysfakcjonującym z zastosowaniem określonych środków, narzędzi i postaw osobowych, zwłaszcza rodziców. Jest to zatem niezwykły zakres funkcji wychowawczej rodziny, i dobrze, że ks. prof. S. Dziekoński mocno to przypomina. Co więcej czyni to, idąc za nauczaniem Kościoła, z pewnym autentyzmem naukowym oraz ewangelicznym.

Interdyscyplinarne badania warszawskiego teologa stanowią kompleksowe ukazanie ważnego wycinka kościelnego nauczania w odnośnie do formacji chrześcijańskiej dziecka w rodzinie. Trzeba jednocześnie pamiętać, że właśnie w omawianym okresie miało miejsce szczególnie intensywne zainteresowanie tą tematyką, a co wyraziło się m.in. w wielu dokumentach papieskich oraz dykasterii Kurii Rzymskiej. Co więcej sam Kościół przeszedł w tym czasie znaczącą ewolucją, pogłębiając i uwyrażniając swe stanowisko, zwłaszcza od czasów Soboru Watykańskiego II.

Szczególnie ważnym jest, że autor, wręcz z pewną determinacją, stara się ukazać nauczanie Jana Pawła II. Udało mu się w znacznym stopniu wydobyć i usystematyzować bogactwo tego przepowiadania, które przybrało różne formy doktrynalne, począwszy od encyklik, poprzez adhortacje, listy czy przemówienia, homilie i katechezy. Papież także swym autorytetem aprobował wiele dokumentów watykańskich. W sumie jest to materiał niezwykle szeroki, a zarazem bardzo zróżnicowany pod względem rangi nauczania kościelnego oraz różnorodności formalnej. Zawsze jednak tchnie z niego niezwykła miłość do rodziny i ciągłe podkreślanie jej funkcji wychowawczej.

Z uznaniem trzeba odnotować szeroką bibliografię, która została zorganizowana w interesujący sposób. Jest to imponujący zestaw, a co jeszcze ważniejsze został on szeroko i kompetentnie wykorzystany w pracy, co ukazuje bezpośrednia narracja analiz badawczych, a także zamieszczone przypisy. Te ostatnie stały się niejednokrotnie miejscem dodatkowych analiz i precyzacji czy omówień badawczych. Bogactwo źródeł jest ważnym gwarantem zaproponowanych treści.

Oto polska myśl badawcza otrzymała ważne opracowanie, które stanowi istotny wkład w studia nad formacją chrześcijańską dzieci w rodzinie. Dobrze się stało, że te trzy zagadnienia spotkały się, tj. formacja, dziecko i rodzina. Co więcej, spotkanie to wybrzmiewa twórczo i przepełnione jest nadzieją chrześcijańską.

W zakończeniu ks. S. Dziekoński dopowiada jeszcze: *Można wyrazić nadzieję, że niniejsza publikacja, prezentująca stanowisko*

Kościół, będzie stanowiła pomoc w przygotowaniu programów umożliwiających współczesnej rodzinie właściwą i skuteczną formację chrześcijańską dziecka. Realizacja tego zadania będzie wymagała dostrzeżenia specyfiki także innych środowisk zajmujących się formacją chrześcijańską czy wychowaniem, w tym parafii i szkoły, określenia korelacji zachodzących między nimi. Jest to jednak temat na oddzielne studium, przede wszystkim katechetyczne i pastoralne (s. 552).

Prezentowana publikacja warszawskiego uczonego stanowi ważny wkład w systematyzację refleksji Kościoła wokół funkcji wychowawczej rodziny. Praca ta może stać się pewnym odniesieniem dla dalszych bardziej szczegółowych rozpraw naukowych. W wielu punktach możemy w zakresie systematyki pójść jej tropem.

bp Andrzej F. Dziuba